

УДК 37.013.41-057.875-027.561

МАРИНА ДЯЧЕНКО-БОГУН

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ІНДИВІДУАЛЬНА ВІДПОВІДНІСТЬ УМОВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ВНЗ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ЇХНЬОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ

Актуалізується проблема підвищення ролі індивідуальної роботи зі студентами в контексті їхньої професійної адаптації до навчання у вищому навчальному закладі та виявлення впливу цього процесу на формування педагогічної культури майбутніх учителів.

***Ключові слова:** індивідуалізація професійно-педагогічної підготовки студентів, варіативний підхід у навчанні.*

Постановка проблеми. Модернізація вищої школи відповідно до законів України про освіту та документів Болонської декларації передбачає посилену увагу до підвищення якості навчального процесу, наслідком якого є розвиток професійної компетентності майбутнього фахівця. Одним із напрямів досягнення цього, поряд із самостійною роботою, є індивідуальна робота зі студентами. Це має важливе значення і в контексті професійної адаптації студентів до навчання у вузі. Як показує практика, розвиток індивідуальної роботи зі студентами позитивно впливає на формування їхньої професійної мотивації та успішне входження у студентське середовище [1, с. 16].

Аналіз актуальних досліджень. Вивченню питання розвитку індивідуальної роботи зі студентами вишу приділялася належна увага педагогами та психологами, зокрема у працях Л.В. Кондрашової, В.К. Буряка, Л.А. Гапоненко, Є.О. Климова, З.Д. Ветрової, Д.А. Белухіна, Р.М. Мойсеєнко, Н.І. Борисової, С.Н. Горохова, К.Л. Лебедевої, І.Е. Унт та інших. При цьому акцент робився на особливостях та запровадженні індивідуальної роботи студентів при викладанні певних навчальних дисциплін, виробленні індивідуального стилю діяльності тощо.

Метою статті є актуалізація проблеми підвищення ролі індивідуальної роботи зі студентами в контексті їхньої професійної адаптації до навчання у вищому навчальному закладі і виявлення впливу цього процесу на формування педагогічної культури майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу. Для успішного проходження навчально-виховного процесу важливо створити такі умови, за яких би максимально реалізувалися індивідуальні можливості особистості. Складність полягає в тому, що до університету приходять студенти з різним рівнем навчальних досягнень, різними типами пам'яті, розвитком мислення. Тому працювати з усіма студентами однаково – неможливо. З цього випливає необхідність проектувати не одну програму дій для роботи на заняттях, а декілька, кожна з яких спрямовувалася б на певну особистість. Тому індивідуалізація та диференціація навчання є однією з умов вдосконалення навчально-виховного процесу [5, с. 23].

Підвищення вимог до якості освіти потребує переорієнтації навчального процесу з інформативної форми на індивідуально-диференційовану. Диференційоване навчання полягає у певному розподілі навчальних планів і програм, тоді як індивідуалізація навчання передбачає вибір методів, темпів навчання на основі врахування індивідуальних особливостей, тобто диференціація навчання є втіленням індивідуалізації. Саме тому застосування принципів індивідуалізації навчання відіграє значну роль у формуванні творчих здібностей особистості студента і максимальному розкритті його професійного потенціалу.

На сьогоднішній день якщо вища школа буде мати дійсно наукову методику, яка віддзеркалює найсучасніший рівень знання, що враховує індивідуальність кожного студента, – можна бути впевненим у високій якості підготовки практично всіх випускників. У наш час це нагальна потреба У зв'язку з переходом на багаторівневу систему навчання зростає значення індивідуалізації навчання при створенні освітніх програм – як індивідуальних маршрутів навчання кожного студента [2, с. 78].

Під індивідуалізацією професійно-педагогічної підготовки ми розуміємо організацію процесу повідомлення студентам відповідних спеціальних знань і формування умінь з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, що створює оптимальні умови для реалізації потенційних можливостей кожного студента. Головними цілями, результатами і критеріями індивідуалізації професійно-педагогічної підготовки є:

- підвищення ефективності професійно-педагогічної підготовки, створення системи освіти, що забезпечує кожному максимальний розвиток його можливостей, здібностей;
- демократизація навчально-виховного процесу, ліквідація одноманітності в навчанні, надання студентам свободи вибору елементів навчально-виховного процесу;
- створення умов для навчання і виховання, адекватних індивідуальних особливостей і оптимальних для різнобічного загального розвитку студентів;
- формування і розвиток індивідуальності, самостійності і творчого потенціалу особистості [1, с. 49].

У зв'язку з вищесказаним індивідуалізація професійно-педагогічної підготовки означає:

- створення умов для розвитку всіх суб'єктів освітнього процесу;
- впровадження в професійно-освітній процес сучасних педагогічних і психологічних технологій розвитку індивідуальності;
- забезпечення моніторингу професійного розвитку всіх суб'єктів освіти, тобто регулярна та оперативна діагностика, яка входить до системи зворотного зв'язку в процесі розвитку індивідуальності;
- розвиток варіативної освіти, спрямованої на розширення професійного самовизначення і на саморозвиток особистості студента;
- корекція соціального та професійного самовизначення особистості, а також професійно важливих характеристик майбутнього фахівця [5, с. 33].

Основу індивідуалізованого процесу навчання повинна складати діагностика індивідуального розвитку студентів, тобто моніторинг, який буде включати діагностику, прогнозування та аналіз індивідуального розвитку особистості в процесі професійно-педагогічної підготовки.

Таким чином, можна сказати, що суттю моніторингу індивідуального розвитку є систематичне отримання інформації про просування студента в навчальному процесі і реалізацію ним своїх потенційних психічних і особистісних можливостей. Це дозволяє розглядати навчальний процес не як масовий, а як індивідуальний процес отримання освіти.

На основі інформаційних вимірів розробляється групування студентів. Найбільш простим видом рівнів ранжирування всередині груп є виділення трьох основних характеристик студентів:

- мають високі стартові психологічні характеристики;
- мають середні стартові психологічні характеристики;
- мають низькі стартові психологічні характеристики [3, с. 41].

Це необхідно для того, щоб бачити динаміку просування і досягнень кожного студента у навчальному процесі, виходячи з його стартових можливостей.

Результати діагностики допомагають визначити основні напрямки індивідуалізованої роботи з представниками кожної з груп студентів.

Виходячи з особливостей розвитку пізнавальної, мотиваційної і предметно-практичної сфер індивідуальності людини, можна відмітити, що основу індивідуалізації

професійно-педагогічної підготовки студентів повинен скласти принцип варіативності вибору змісту і форм діяльності студентів [4, с. 28].

Варіативний підхід у навчанні означає, з одного боку, різноманіття, різноманітність, диференційованість вправ і завдань, можливість випереджального навчання, спадкоємність форм навчання; з іншого боку – право особи на навчання у відповідності зі своїми особливостями, здібностями, інтересами, життєвими планами, тобто варіативний вибір індивідуальної освітньої траєкторії. Цей вибір, з одного боку, опосередкований індивідуальними можливостями, інтересами, потребами, особливостями студентів і колективу, а з другого – припускає виконання навчальної програми та набуття студентами необхідних знань, умінь і навичок. Наприклад, аналізуючи діяльність кафедр природничого факультету ПНПУ імені В.Г. Короленка, можна відмітити, що на факультеті створені відповідні педагогічні умови, які забезпечують виконання спеціальних видів роботи, чим дозволяють розвинути необхідні для конкретного студента вміння та навички; включення до програми практики спеціальних занять, консультацій із поглиблення теоретичних та методичних знань із урахуванням заявок і побажань студентів, а також результатів діагностики підготовленості студентів до педагогічної діяльності.

Принцип варіативності вибору змісту і форм діяльності студентів на аудиторних заняттях і в період педпрактики реалізується на нашому факультеті через:

- вибір варіантів практичних завдань з урахуванням інтересів і можливостей студента;
- вибір студентами бази педагогічної практики, освітнього закладу, класу;
- вибір соціальних та професійних функцій, які виконуються студентом у період практики;
- вибір форми звітності за результатами практики [4, с. 74].

Цей принцип забезпечує максимальний рівень реалізації педагогічного потенціалу студентів завдяки:

- визначенню в навчальній програмі обов'язкових для всіх студентів видів і форм роботи, а також варіативних, з урахуванням конкретних умов, своїх можливостей і перспектив;

- розробці практичних завдань і звітних документів з урахуванням різного рівня індивідуальних здібностей, професійних інтересів і перспектив студента;

- стимулюванню творчої активності та дослідницької діяльності студентів [2, с. 159].

На всіх кафедрах природничого факультету для досягнення варіативності навчання виявили свою доцільність різні форми і методи, у тому числі досить традиційні:

- вивчення рівня навчальних досягнень кожного студента;
- подача програмового матеріалу блоками, спираючись при цьому на внутрішньо- та міжпредметні зв'язки;

- використання опорних конспектів, алгоритмів виконання завдань, постановка проблемних питань, вирішення нестандартних завдань, участь у всіх видах пізнавальної діяльності;

- формування індивідуальних додаткових завдань;
- диференційована за характером самостійна робота;
- завдання різного ступеня складності;
- індивідуальні графіки виконання навчального плану;

- лабораторно-практичні заняття з диференційованим підходом до рівня підготовки студентів;

- навчально-дослідна робота студентів у рамках навчального процесу;

- постійний контроль і самоконтроль за результатами навчання, їхня обґрунтованість і достовірність, що реалізується введенням рейтингової шкали оцінювання;

- створення позитивних взаємин на рівні «викладач-студент», які формуються через почуття особистої значущості, переконують їх у власних здібностях [4, с. 101].

Зазвичай, їхня вдала реалізація пов'язується з умілою побудовою навчального заняття, підбором дидактичного матеріалу. Таким чином, поступово вирівнюється початковий рівень навчальних досягнень, зростає зацікавленість та впевненість у власних силах, реалізується професійний потенціал студентів, який є підґрунтям для формування максимального освітнього ефекту.

Висновки. Студентські роки є одним із найважливіших періодів становлення особистості людини, а для повноцінного розвитку і збереження її індивідуальності необхідне здійснення індивідуального підходу в процесі навчання у виші. Результати дослідження цієї проблеми дозволяють сформулювати такі висновки:

1. Індивідуалізація є процесом навчання, що реалізує дидактичний принцип індивідуального підходу. Взаємодія сприяє реалізації всіх потенційних здібностей і задоволенню особистісних потреб студентів.
2. Наукове співробітництво студентів та викладачів – засіб і змістова основа їхньої взаємодії: спільна науково-дослідницька робота, спільні публікації, підготовка спільних доповідей, перевага діалогічної співпраці тощо. Тут доречна реалізація різноманітної системи неофіційних контактів: бесіди про науку, професії, книги; ситуативний творчий контакт.
3. Рівень та характер індивідуальних завдань повинні бути посилюючими для студента та містити в собі багато різноманітних проблем, завдань, які виникають на лекціях, семінарах, практичних, лабораторних заняттях і повинні закінчуватися виконанням курсових та дипломних робіт (проектів).
4. Виконання індивідуальних завдань потребує від студента особистої самостійної участі в розв'язанні проблем, реалізації творчих здібностей, тому в змісті індивідуальної роботи слід відобразити використання когнітивного досвіду, досвіду творчої діяльності, емоційно-ціннісне ставлення до різних видів діяльності.
5. Індивідуальна робота повинна підвищувати інформаційний багаж із навчальної дисципліни, передбачати розробку завдань, які не мають стандартних розв'язань і спрямовані на виявлення суперечностей, прогнозування, моделювання, вивчення додаткової літератури, проведення пошуково-дослідницької роботи (участь у наукових товариствах, проблемних групах, господарських роботах). Індивідуальна робота повинна бути вузькоспрямованою, широкоаспектною, творчою.
6. Необхідне широке використання різноманітних форм індивідуальної роботи відповідно до вікових особливостей студентів та їхніх здібностей: заохочення до вивчення наукових статей, монографій; написання робіт із певних професійних проблем у вигляді реферату, тез, твору, проекту, програми; розробка наочного дидактичного навчального матеріалу; підготовка статті до друку в журналі, виступу на конференції, до студентської олімпіади, конкурсу тощо.
7. Цілеспрямована, спланована, різноманітна за формами та змістом індивідуальна робота зі студентами на рівні викладача, кафедри, деканату позитивно сприятиме успішній професійній адаптації студентів до навчання у вищому ступеневому педагогічному закладі і формуванню їхньої професійної культури.

Список використаних джерел

1. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти [Навч. посіб. для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти] / Я.Я. Болюбаш – К.: ВВП "Компас", 1997. – С.15-17, 48-50.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології [Навч. посіб.] / І.М. Дичківська – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Личностно – орієнтований похід в работе педагога: разработка и использование/ Под ред. Е.Т. Степанова – М.: ТЦ Сфера, 2003. – 128 с.
4. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання / О.І. Пометун – К.: 2007. – 144с.
5. Софій Н.З. Інноваційні методи навчання та викладання: теоретичне підґрунтя та методика використання [Навч.-метод. матеріали] / Н.З. Софій – К.: 2008. – 60 с.

Стаття надійшла до редакції 24.03.2014 р.

Дьяченко-Богун М.

Полтавский национальный педагогический университет имени В. Г. Короленко

ИНДИВИДУАЛЬНОЕ СООТВЕТСТВИЕ УСЛОВИЙ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ ВУЗОВ КАК ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ ИХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ.

Актуализируется проблема повышения роли индивидуальной работы со студентами в контексте их профессиональной адаптации к обучению в высшем учебном заведении и выявления влияния этого процесса на формирование педагогической культуры будущих учителей.

Ключевые слова: индивидуализация профессионально-педагогической подготовки студентов, вариативный подход в обучении.

Dyachenko-Bohun M.

Poltava national pedagogical University named after V. G. Korolenko, Ukraine

INDIVIDUAL TRAINING RELEVANCE TO COLLEGE STUDENTS FORMATION AS A BASIS FOR THEIR PROFESSIONAL CULTURE

Actualized the problem of increasing the role of individual work with students in the context of their professional adaptation to learning in higher education and identify its impact on the formation of pedagogical culture of future teachers.

Keywords: individualization of vocational teacher training students, varied approach to teaching.